

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2007

Demokracia, voľby a dane

Téma:

**Význam myšlienok predstaviteľ'a klasickej liberálnej ekonómie pre Slovensko
v roku 2007**

Matej Pilát

7.11.2007

Demokracia vznikla v antickom Grécku, vychádzajúc z učenia o prirodzenom práve, ktoré je úzko spojené s pojmom ľudské práva. Vznikla preto, lebo v spoločnosti dochádzalo k rozkolom medzi vrstvou bohatých vládnuccích šľachticov a veľkými davmi bežných ľudí. K týmto hádkam nedochádzalo kvôli rozdielnemu bohatstvu jednotlivých ľudí, ale kvôli tomu, že vládnuca vrstva si sledovala vlastné záujmy. Preto dostal každý slobodný občan polisu, muž nad osemnásť rokov, právo voliť vo veciach verejných, pričom rozhodujúci bol názor väčšiny pri rešpektovaní práv menšiny. Volilo sa o všetkom, neexistovali mestský úradníci, ktorý by boli volený, jedine ak v časoch vojny. No už vtedy sa ukázali nedostatky tejto demokracie: demagógovia zohrali neraz fatálnu rolu v dejinách Atén. Antický filozof Aristoteles používal pojem demokracia negatívne, pomenovával tým vládu chudobných, ktorý mali najväčšie zastúpenie a ktorým prirodzene nešlo o dobro spoločnosti ako takej, ale o dobro seba samých. Neskôr zaviedli demokraciu v obmedzenej forme Rímania, kým počas stredoveku vymizla úplne a objavila sa opäť až koncom 17. storočia v Anglicku, no dodnes v západnej, alebo nazvime to pokojne vyspelej časti sveta, keďže demokracia je jedným z hlavných pilierov vyspelosti našej spoločnosti, funguje demokracia akú poznali už starý Gréci aj s jej chybami, akurát s tým rozdielom, že dnes majú právo voliť ženy aj cudzinci a prešlo sa z priamej demokracie na reprezentatívnu.

Je však toto správne? Už Aristoteles poukázal na chyby demokracie, keď tvrdil, že sa jedná o vládu chudobných. A nemýlil sa ani v tom, keď tvrdil, že jedincovi ide vždy o jeho osobné dobro, prípadne o dobro jeho rodiny, nie však o dobro spoločnosti ako takej. Čo je v podstate pozitívne, ak je fungovanie spoločnosti nastavené tak, aby využívalo sebeckosť jednotlivca vo svoj prospech. Priamym dôkazom tohto je fungovanie trhu, kde každý obchodujúci sleduje svoje vlastné záujmy, no nakoniec z toho profituje celá spoločnosť. V otázke volieb to nie je výnimka, tiež každý občan sleduje svoj vlastný záujem. V prípade, keď má každý občan rovnaké právo voliť a všetky hlasy sú si rovnaké, tak neplatí, že z toho profituje celá spoločnosť. Aristoteles správne pomenoval problém, chudobný tiež sledujú len svoje záujmy a tak volia to, čo im prinesie najväčší zisk, nie však spoločnosti ako takej. A to ešte Aténčania nepoznali sociálne dávky. Dnes je väčšina ľudí závislá od štátu. Či už sú to jeho zamestnanci, alebo len poberači rôznych štedrých sociálnych dávok. A tak sa niet čomu čudovať, keď títo občania následne volia v slobodných voľbách predstaviteľov, ktorý im sľúbia najviac, či už expanziu štátu ako takého alebo zavedenie ďalších dávok. Stredná vrstva, ktorá najviac prispieva do štátneho rozpočtu a financuje fungovanie štátu je nútená vytiahnuť čoraz viac peňazí zo svojho vrecka. Toto nadmerné zdaňovanie systematicky decimuje strednú vrstvu, ktorá nemá šancu brániť sa, keďže ľudia financovaný štátom, nazvime ich chudobný, majú spoločný cieľ, teda expanzia štátu, proti ktorému je len ťažko bojovať. Treba si uvedomiť, že celé je to začarovaný kruh, keďže ľudí produkujúcich hodnoty ubúda, nakoľko štát favorizuje tých, ktorý sú nesamostatný a od neho závislý a tí opäť volia prevažne strany, ktoré majú záujem na expanzii štátu. Je to veľmi zjednodušený pohľad na vec, keďže voľby sú často emočnou záležitosťou a nevolí sa niekto, ale volí sa proti niekomu. Celý tento vývoj je však jasne preukázateľný v dejinách a vidieť ho v každej krajine západného sveta, teda krajine kde funguje demokracia. Asi neexistuje krajina, kde by si akákoľvek demokratická vláda dovolila radikálnejšie zasiahnuť do systému sociálnych dávok a zredukovať tak aby to nebola politická samovražda. Existujú

častočné výnimky, napríklad vlády Maragareth Thatcher a Ronalda Regana, avšak z dlhodobého hľadiska vidieť na objeme peňazí ktoré tečú na sociálne dávky a samotnú správu štátu, že realita je neúprosná.

Riešením, žiaľ z krátkodobého a ani strednodobého hľadiska nerealizovateľným, je zmena volebného práva. Je diskutabilné, čo presne je pre štát správne a akú presne politiku ma viesť, v každom prípade je však racionálne a pre celú spoločnosť výhodné, ak je štát pravicovo orientovaný, tak ako to dokázalo nespočetné množstvo filozofov, mysliteľov, ekonómov či aj bežných ľudí. Možnosťou ako to dosiahnuť, je aby mali najväčší hlas pri voľbách, tí ktoré to celé platia, teda práve stredná vrstva. Volebné právo by mali všetci jednotlivci, ktorý dosiahli určitý vek, avšak ich hlas by sa „vážil“ na základe zaplatených daní. Treba si uvedomiť, že v dnešnej spoločnosti platí najviac na daniach z celkového množstva práve stredná vrstva, vynímajúc právnické osoby. Skúsme však porovnať takéto fungovanie štátu k fungovaniu rodiny. Argumentom prečo by bolo takéto riešenie správne použijem ako príklad bežnú rodinu. Deti v nej, hlavne ak sú ešte neplnoleté a nezarábajú, nemajú prakticky žiadne rozhodovacie práva, ak aj áno, tak také, ktoré nezaťažujú rodinný rozpočet. Deti, ktoré už majú svoj vlastný príjem, majú určité vlastné rozhodnutia, no stále sa prispôsobujú rodičom, musia ich poslúchať a rešpektovať ich rozhodnutia, nakoľko bývajú pod ich strechou. Starý rodičia, ak berieme bežnú rodinu a teda žijú z dôchodku, sú samostatný, no pri dôležitých, hlavne finančných, rozhodnutiach nemajú už hlavné slovo. Samozrejme v bežnej rodine hrajú veľkú úlohu emócie, no aj tak to v hrubom sedí. Totiž „rodičia“, stredná vrstva štátu, by mala mať to hlavné slovo, pretože to sú práve tí ľudia čo nesú zodpovednosť za rodinu a vedia „si spočítať koľko je dve a tri“, sú to oni čo majú prehľad o možnostiach rodiny a dostatok skúsenosti a trpezlivosti. Naopak, ich „deti“ sú plne od nich závislé a nie schopné viesť rodinný rozpočet, teda ani ľudia neschopný postarať sa o seba samých a o svoj rozpočet by nemali mať zásadné rozhodovacie právo o štáte. „Starý rodičia“ už v živote dokázali čo vedia by to právo mali mať právo rozhodovať, no nie také veľké ako jednotlivci, ktorý sa najviac na tom podieľajú. Starými rodičmi nie sú myslený len dôchodcovia, ale všeobecne ľudia žijúci od výplaty k výplate. Celkovo tento model funguje v našom každodennom živote, je overený a prospešný, aj keď nie vždy sa všetkým stranám páči. Deti by tiež často veľmi radi mali hračky, ktoré im ich rodičia nekúpia, či už je to preto, lebo rodičia na to nemajú peniaze, alebo z rôznych výchovných alebo morálnych dôvodov. Jednoducho povedané, „rodičia“ sa dokážu postarať o seba, svoju rodinu a peniaze. Preto by mal dávať volebný systém práve im najväčšiu zodpovednosť pri rozhodovaní o tom, ako a kto bude štát viesť. Treba taktiež spomenúť, že takýto systém by bol veľmi výhodný pre vrstvu najbohatších, čo je nepopierateľný fakt, no aj oni zohrávajú dôležitú rolu pri riadení a fungovaní štátu, no treba si tiež uvedomiť, že percentuálne ich zaplatené dane nie sú rozhodujúce. A hlavne: určitej nezanedbateľnej vrstve bohatých sa darí práve v neprehľadnom systéme sociálneho štátu. Pri zavedení proporcionálneho volebného práva by táto skupina bola v menšine, keďže väčšina naozaj nemá záujem na akýchkoľvek parazitoch.

Volebné právo odvíjajúce sa od výšky zaplatených daní by riešilo aj problém mnohých súčasných ekonómov, a to, ako zabezpečiť to, aby volebné právo mali v rukách tí, ktorí vedia čo je pre štát vhodné a dobré. Rôzne návrhy o udeľovaní práva voliť len určitej

inteligencii sú nerealizovateľné, utopistické, diskriminačné a elitárske, keďže dosiahnuté vzdelanie je veľmi relatívna a často nič nevypovedajúca hodnota. Vychádzam z predpokladu, že ľudia, ktorí boli schopný v živote osamostatniť sa a sú schopný starať sa o seba, prípadne o členov svojej rodiny, majú práve to dôležité vzdelanie do života.

V mojej téze zahŕňam do skupiny strednej vrstvy aj ľudí, ktorý robia v štátnej sfére alebo sú inak napojený na štát, keďže aj ich považujem za predstaviteľov strednej vrstvy, mnohokrát vyššej strednej vrstvy, ktorí aj dnes sú diskriminovaný napríklad miliónárskou daňou, so záujmom v to, aby ich štát fungoval efektívne a čo najhospodárnejšie. Toto je však asi najspornejší bod, keďže si uvedomujem, že ani zamestnanci akciovej spoločnosti nemajú prirodzený záujem aby ich spoločnosť produkovala zisk, no aby si zachovali svoje miesto a prípadne zvýšili plat. Len veľmi ťažko sa v takejto spoločnosti pretláčajú racionalizačné opatrenia pokiaľ v nich nie je dostatočne silný akcionár, čo by v prípade, ak by sme ako takúto veľkú akciovú spoločnosť brali štát, mali byť všetci ostatný. Aj keď by model spoločnosti, v ktorej by mali rozhodovacie právo iba produkujúci hodnoty, teda bez zamestnancov štátu bol pravdepodobne efektívnejší, bol by z môjho pohľadu diskriminačný a popieral by práve ten základ demokracie, kde väčšina rozhoduje nad menšinou, čo však opäť je diskutabilné, lebo v ideálnom stave, alebo aspoň sa blížiacemu ideálu slobodnej spoločnosti by určite štát nemal mať tak veľké a silné postavenie ako tomu je dnes.

Ďalšou otázkou je, ako by boli do tohto systému zahrnutý ľudia diskriminovaný pre nemožnosť mať príjem ako taký, respektíve nemožnosť dosahovať určité príjmové hladiny. Konkrétnejšie ženy venujúce sa rodine. Faktom je, že ženy často obetujú svoju kariéru v prospech rodiny, a tým nedosahujú vyššie príjmy, čo by však v ich prípade nemalo zohrať rolu, keďže štát potrebuje práve rodiny k svojej stabilite. Možným riešením by bolo počítať rodinu ako daňový celok, no to mi príde opäť diskriminačné voči napríklad slobodným matkám.

Myslím, že by bolo vcelku zaujímavé a efektívne, aby sa pri udeľovaní hlasov počítali dane za celé obdobie keď vládla bývala vláda. Tým by občan získal jednoduchý prehľad o tom, ako sa mu naozaj darilo a videl by, koľko ho naozaj celé obdobie vládnutia stálo a dokázal by zhodnotiť efektivitu danej vlády.

Celkovo som sa snažil poukázať na dávno známi problém nedostatkov demokracie a jeho riešenie z môjho uhl'a pohľadu, ktoré som sa snažil odôvodniť tým, že by bolo prospešné pre väčšinu spoločnosti, čiže by ostal zachovaný princíp demokracie a hlavne by viedlo k slobodnejšej, trhovo orientovanej spoločnosti so stredobodom bežným občanom, ktorý by nemusel pykať za svoju poctivosť a pracovitosť, naopak bol by za ňu odmenený. A taktiež by boli „potrestaný“ tí, ktorí na štáte parazitujú a nie sú pre spoločnosť prospešný, pričom sudcom by v tomto prípade neboli tí, ktorých si oni zaplatia, ale tí ktorí na nich platia. Jedná sa však len o hrubý návrh takéhoto volebného systému, preto má svoje nedokonalosti a nie je reálne ušitý na mieru dnešnej spoločnosti.